

Utbildningssektionen
Eva-Lena Arefäll

Utbildningsdepartementet
10333 STOCKHOLM

Plats för nyanlända i fler skolor (SOU 2016:9)

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL):

- tillstyrker förslaget att fristående skolor ska få avsätta ett begränsat antal platser per läsår i en särskild kvot för nyanlända och andra elever som varit bosatta i landet en kortare tid
- avstyrker förslaget att göra ändringar i skollagen som innebär att en kommun får göra undantag från gällande placeringsbestämmelser, och föreslår istället att det genomförs en försöksverksamhet

Fristående skolors möjlighet att ta emot nyanlända elever

SKL tillstyrker förslaget att fristående skolor ska få avsätta ett begränsat antal platser per läsår i en särskild kvot för nyanlända elever och andra elever som varit bosatta i landet en kortare tid som ges företräde framför övriga sökande.

Det är rimligt att det blir frivilligt att använda sig av denna möjlighet och att det finns ett tak för hur många platser som får avsättas i en särskild kvot. Skyldigheten för fristående skolor och dess huvudmän att informera om att de tillämpar särskild kvot och hur många platser som avsatts för den ger föräldrar tydlig information inför valet av skola.

SKL ställer sig dock undrande till varför utredningen föreslår ett tak på just fem procent av det totala antalet platser på skola.

Placering av elever i kommunala skolor

SKL avstyrker förslaget att göra ändringar i skollagen som innebär att en kommun får göra undantag från rådande placeringsbestämmelser.

Istället föreslår vi att detta möjliggörs genom en försöksverksamhet under en begränsad tid. De kommuner som så önskar kan delta i försöket, vilket kan utformas på ett liknande sätt som den nu pågående försöksverksamheten med fjärrundervisning. Det är viktigt att försöket utvärderas för att se vad det i praktiken innebär att göra undantag från placeringsbestämmelserna och vilka effekter det får.

En bärande tanke med den svenska skolan är att elever och föräldrar inte bara har rätt att välja skola utan också faktiskt gör det, det vill säga gör ett aktivt val. Det gäller

såväl nyanlända som andra. En förutsättning för att detta ska fungera är att kommunen sakligt och tydligt informerar om vilka skolor som det finns att välja mellan och uppmuntrar och stödjer alla elever och föräldrar, både nyanlända och andra, att göra aktiva val.

Många kommuner anser att koncentrationen av nyanlända elever till vissa skolor är problematisk och ser behov av att eleverna fördelar sig jämnare mellan olika skolor. Men det finns också exempel på kommuner som redan med dagens regelverk lyckats få till stånd en om inte jämn så åtminstone jämnare fördelning av nyanlända elever på skolorna.

Dessa kommuner arbetar med strategisk planering av skolors och stadiers eller årskursers placering. De använder också sin resursfördelning för att stödja mottagandet av nyanlända elever så att alla skolor har förutsättningar att ge dem det stöd som behövs. En annan framgångsfaktor är att de redan i samband med den inledande kartläggningen av nyanlända elevers kunskaper informerar om det fria skolvalet och vilka skolor det finns att välja mellan. Något annat som visat sig kunna leda till en jämnare fördelning är att kommunen och skolorna där, både fristående och kommunala, samarbetar och är överens om att mottagandet av nyanlända elever är ett gemensamt ansvar.

Detta visar att det finns andra sätt att åstadkomma en jämnare fördelning av nyanlända elever på olika skolor än att göra undantag i gällande placeringsbestämmelser. De lokala förutsättningarna ser dock olika ut, och det kan finnas kommuner där insatser som de ovan nämnda inte är tillräckliga för att få till stånd en jämnare fördelning av nyanlända elever på olika skolor. SKL bedömer att det är sådana kommuner som kan tänkas vilja vara med i den försöksverksamhet som vi föreslår.

Behov av att se över placeringsbestämmelserna i skollagen

Oavsett om förslaget eller en försöksverksamhet genomförs eller inte, anser SKL att det finns behov av att se över skollagens placeringsbestämmelser avseende kommunala skolor. Innebörden av närhetsprincipen, och förhållandet mellan denna och rätten att bli placerad på den skola som önskas, är svårtolkad och vållar en hel del tillämpningssvårigheter i kommunerna. Det visar inte minst en dom från Högsta förvaltningsdomstolen som kom i höstas (mål nummer 7748-13 meddelad i Stockholm den 15 september 2015). Där framgår tydligt de praktiska svårigheterna med att tillämpa närhetsprincipen i kombination med bestämmelsen som säger att en elev ska placeras vid den skola som föräldrarna önskar.

Förbundet vill betona att behovet av en översyn av placeringsbestämmelserna inte har aktualiserats med anledning av att andelen nyanlända elever har ökat, utan har uppstått oaktat detta.

Ikraftträdande

SKL tillstyrker förslaget att ändringarna som ger fristående skolor ökade möjlighet att ta emot nyanlända elever träder i kraft den 1 juli 2016.

Konsekvenser

Förbundet delar utredningens bedömning att förslaget att en fristående skola kan inrätta en särskild kvot kan leda till negativa konsekvenser för sökande som inte får plats. Men vi delar också utredningens bedömning att detta övervägs av målet med förslaget. Som SKL förstår saken är det dessutom friskolesektorn själv som har efterfrågat ökade möjligheter att kunna ta emot nyanlända elever, vilket vi välkomnar.

Även förslaget att kommuner ska kunna göra undantag från placeringsbestämmelserna kan få som konsekvens att alla elever inte får plats på den skola som de önskar. Eller att de får plats på en skola som ligger längre från hemmet än där de annars skulle ha placerats. I den bemärkelsen innebär förslaget att det fria skolvalet riskerar att åsidosättas. Det finns dock skäl att påpeka att det fria skolvalet inte innebär en ovillkorlig rätt för en elev att bli mottagen på den skola som önskas. På samma sätt innebär inte närhetsprincipen att en elev alltid har rätt att bli mottagen på den skola som ligger närmast hemmet, vilket belyses i ovan nämnda dom.

Det är svårt att förutse hur många elever och föräldrar som skulle uppleva negativa konsekvenser av att en kommun gör avsteg från rådande placeringsregler. SKL bedömer att detta till stor del beror på de lokala förutsättningarna i respektive kommun. Det handlar bland annat om kommunens beskaffenhet sett till geografi och befolkningsstruktur, hur många skolor det finns i kommunen och hur dessa är placerade och hur många nyanlända elever som finns i kommunen.

Det är mot den bakgrunden som SKL föreslår att det istället för ändringar i skollagen genomförs en försöksverksamhet där de kommuner som har behov av det ges möjlighet att göra undantag från rådande placeringsbestämmelser.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande